ԱՐԱՐԱՏ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌԱՓԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գարսկաստանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րբլ. 50 կ. թղթդրմ.

Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, տարեկան բաժնորդագինն է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ։

Բաժնեգիները կանխիկ կը վճարուին և ծնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը ղրկելու փոստի ծախքը։

Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)

Զ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 66

1891 ԱՊՐԻԼ 18

ԱՊՐԻԼ 6 (Հ. Տ.)

ՇԱԲԱԹ

Կը հրատարակուի Շաբ. և Երք. օրեր

ՊԱՏՄԱԾՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։ Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։ Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՑՈՑ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Շարունակ. կանցնագրեն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատիլ վարչական բարենորոգութիւններ մացուցանելու Թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովրդի տեղական պէտքերին համեմատ։ Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատօրէն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւնները որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին։

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ կաշխատի ներքին ոյժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին։

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիրը որ, բայի զանազան լուրեր տալէ իրրեւ լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարբնակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ։*

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակիցիլ կամ թղթակցիլ ուզողներն պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

M. Portoukalian

(FRANCE) Marseille

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպատակէ Արմենիա լրագրի հրատարակման։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայոց Պատրիարքարանի առաձնաշնորհումներն. — Պարսից ծոցին եւ Պաղտատին լուրեր. — Թուրքաց նախկին ելմտական նախարար. — Տեղական. — Թիւրքիան լուրեր. — Արտասահմանի լուրեր. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Թոմաս Բոցարիս)։

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐՆ

Թագվիմի վիգայի մէջ հրատարակուած է հետեւեալ պաշտօնագիրն, զոր Բարձր. Մեծ-Եպարքոսն՝ 21 շապաղ 1308 եւ 19 մարտ 1307 թուականաւ ուղղած է բոլոր կուսակալաց եւ ուղղակի կեդրոնին իրաւասութեան ենթարկեալ գաւառաց կառավարիչներին, նոյնպէս եւ մի օրինակն ալ Հայոց Պատրիարքարանին։ Այդ պաշտօնագրի բարգմանութիւնը կարտատպենք Արեւելք ն։

Հայոց Պատրիարքարանը՝ իւր կրօնական առանձնաշնորհման յարատեւութեան պահպանումը խնդրած էր։ Առ այս կատարուած քննութեանց և խորհրդակցութեանց վրայ, որոշուած են հաստատելու համար նոյն Պատրիարքարանին կայսերական Պէրաթով ունեցած առանձնաշնորհումներն։ Պատրիարքութեան Ժէր. մանի տրամադրութեանց համաձայն, առաջնորդի մը կամ եպիսկոպոսի մը պաշտօնանկութեան և աքսորուելու մասին եղած բողոքներու ստուգութիւնն մինչեւ որ Պատրիարքարանէն չհարցուի՝ պաշտօնանկութիւնն և աքսորն իգործ չդրուիր. ուստի, իբաց առեալ անոնք, որք ոճիրը գործուած պահուն ձերբակալուած են, յետ այսորիկ միւս եպիսկոպոսաց և առաջնորդաց համար վարելի դրութեան համաձայն պէտք եղածն իգործ պիտի դրուի։

Եթէ պարագի համար եկեղեցականց բանտարկութիւնն ու դատուիլը հարկ ըլլայ, ինչպէս որ ի վաղուց անտի իրենց պատկանած Պատրիարքարանին կամ առաջնորդարանին մէջ կը բանտարկուէին, յետ այսորիկ եւս այնպէս ըլլայ։ Երբ վարդապետաց ու քահանայից պատժական գործերու առթիւ Ատիէյի դատարանաց առջեւ հարցաքննուիլն ու դատուիլը հարկ ըլլայ, յայժմ հարցաքննիչ դատուրաց ու դատարանաց կողմէ ղրկուելիք կոչնագիրը՝ ի մայրաքաղաքիս Պատրիարքարանին և ի գաւառս՝ առաջնորդարանաց միջոցաւ պիտի հաղորդուի։ Պատրիարքարանն ու առաջնորդարանք եւս պարտաւոր պիտի ըլլան այդ կոչնագիրն ստանալնուն պէս պահանջուած եկեղեցականը յանձնել կառավարութեան, եթէ այս պարտաւորութիւն ի գործ չդրուի և կամ կոչնագիրը ստացող եկեղեցականը չհամակերպի գալու, յայնժամ բնականաբար օրինաց տրամադրութեան պիտի դիմուի այդ եկեղեցականը բերել տալու համար։ Մինչեւ որ յանցանքն հաստատուելով պատիժն որոշուի, եկեղեցականք, պարզ անհատներու գտնուած բանտը չդրկելով, կառավարական պաշտօնատան մէջ իրենց ատիճանին համապատասխանող սենեակի մը մէջ վար պիտի դրուին։ Եթէ հաստատուի թէ յանցանք մը կամ օրինազանցութիւն մ'է, որով նոյն եկեղեցականին կրօնական ատիճանն առնուլ հարկ չէ, այդ պարագային մէջ իրենց համար որոշեալ բանտարկութեան պատիժը պիտի կրեն իրենց պատկանած Պատրիարքարանին կամ առաջնորդարանին մէջ։ Եթէ եկեղեցականի մը դէմ եղած ամբաստանութիւնն ոճիր մ'է, մինչեւ որ հաստատուի և դատապարտուի, հարցաքննելու համար կառավարութեան պաշտօնատան մէջ յատկացեալ սենեակը վար պիտի դրուի։ Եւ իւր ոճիրն հաստատուելէ, իրեն դէմ վճիռ մը արձակուելէ և կրօնական ատիճանն առնուելէ յետոյ, բատ օրինի վերոյիշեալ պատիժ պիտի կրէ հանրային բան-

---

հաժկու բազուկի ծանր հարուածներին։

Եւ քիչ չէր պատահում որ Բոցարիսը թաքուն տեղերում ծեծկռտում էր մի ւիրը Տաճկի, չատ անգամ ընկղմում էր նրանց նաւակները և հեռուն կանգնած զուարճանում էր նրանց կրած արժանի տանջանքներով։

Համարձակ նա ոչինչ չէր անում որովհետեւ գիտէր որ իրեն կարող էին բըռնել, սպանել. իսկ Էլէնան կը մնար անտէր և անխնամ։

Առ այժմ նա առիթը չէր փախցնում իւր վրէժը ծածուկ անկիւններում գործադրելուց։

Կղզեցիք յայտնապէս տեսնում էին որ Թոմասը մի բուռն աւելութիւն է զգում դէպի Թուրքերը. իրենք Յոյներն իսկ չատ նեղութիւններ էին կրում նրանց ձեռքից. Թուրքը խլում էր նրանց վերջին կոպէկը, թալանում, գերփում, գլըում էր, յափշտակում և անպատում էր և այդ բոլորից յետոյ կանգնում ծիծաղում էր Յոյների ցաւերի վրայ։ Այնտեղ քաղաքի ամենալաւ չէնքին մէջ կաղին նըստել վայելում էր կղզի լաւ բերքերից, իւր հարմին էր լեցնում յունական գեղեցկուհիները, զինուած և պերճութեամբ անցնելով փողոցից՝ մտրակել էր տալիս խեղճ ձկնորսներին... իսկ նրա վայրենի

ծառայները իրաւունք չէին համարում ձեռք դպցունել ամեն բանի, վնասել ամենքին, խլել և առեւանգել ու անպատիժ մնալ։ Անլսելի էին մնում բողոքները, անարդար էին բոլոր գործերը և անիրաւութիւնը հասել էր իր ծայրագոյն կէտին։

Թոմասը տեսնում էր այդ բոլորը, նրա դէմքը կնճռվում էր, նրա սիրտը ուռում, նա պատրաստ էր իւրաքանչիւր Թուրքի փորը Թափել հանդիպելիս. բայց խեղճ Էլէնան, այդ սիրուն Թշուառ աղջիկը, կապում էր նրա թեւերը։

Թոմասը ամբողջ գիշեր որսում էր, իսկ առաւօտեան տանում էր իւր որսը քաղաք. յետոյ ճաշին վերադառնալով նա գնում էր քրոջ հետ ծովեզերքի մի ծառի տակ հանգստանալու և այնտեղ երկու պատանիները մի առժամանակ վայելում էին անդորր կեանք։

— Էլէնա՛, յայտնում էր ձեռքերով Թոմասը իւր քրոջ. անտանելի է մեր դըրութիւնը, լաւ է որ մեր մայրը չուտ մեռաւ և չը տեսաւ թէ Թուրքերը ինչե՛ր են անում,

— Ի՞նչ կայ, հարցնում էր աղջիկը նշաններով։

— Ի՞նչ պիտի լինի էլ, օրէ օր Թուրքերը աւելի լրբանում են. կղզի մէջ էլ

տերու մէջ։ Եթէ Թուրքիոյ մէկ մասին մէջ օրինապահութիւնն ու խաղաղութիւնը գործնական կերպիւ խանգարուելուն համար պաշարման վիճակ հըրատարակուի, այդ տեղւոյն մէջ պատահած ոճիրներու հեղինակներն առանց բացառութեան դինուորական ատեաններու առջեւ կը դատուին, մինչեւ որ վերնան այն պատճառներն ու պարագայներն որք տեղի տուած են պաշարման վիճակին։ Սակայն այդ դատերու միջոցին եւս դինուորական ատեանք՝ վարդապետներու ու քահանաներու վար դրուելուն բանտարկութեան պահուն վերագրեալ դրութեան պիտի հետեւին։

Գատաստական Դատավարութեան օրինաց գործադրութեան դրուելէն ի վեր, պատժական գործերու պատճառաւ վկայութեան եկող եկեղեցականք պարզ անհատներու պէս երդում ընելու կը դժկամակէին, պարագայ մը որ դատավարութեան գործը կը դժուարացնէր։ Արդ, պատրաստուած օրինական մասնաւոր տրամադրութեան մը համաձայն, թէ՛ քաղաքային և թէ պատժական դատերու առթիւ երբ եկեղեցականի մը երդում ընելն հարկ դատուի, յայնժամ իրենց ձեռին համաձայն իրենց պատկանած Գատրիարքարանին կամ առաջնորդարանին մէջ պիտի կատարեն երդումը։

Ի վաղուց անտի, պսակադրութեան և պսակի լուծման վերաբերող խնդիրներէ ծագած պարէնի (նաֆագա) դատերն ատ՝ Պատրիարքարանին և ի գաւառս՝ Առաջնորդարանաց մէջ կը տեսնուին։ Ճիշտ այսօրիկ եւս այս վարչութիւն պիտի յարգուի և պարէնի քանակութիւնն որոշելու համար թէ՛ Պատրիարքարանի և թէ՛ ի գաւառս առաջնորդարանաց կողմէ տրուած որոշումներն կամ վճռագրերն, վճռագրոց գործադիր պաշտօնէից կողմէ պիտի գործադրուին, ինչպէս որ ի վաղուց անտի կըլլայ, պիտի գործադրուին մինչեւ որ այն անձն որ պարէնը պիտի վճարէ ոևէ բողոք մը չունենայ։ Եթէ վճռագրոյ գործադրութեան պահուն առարկող մը ըլլայ թէ բուն իսկ բողոքանաց առարկայ եղող պարէնի քանակութիւնն առելի որոշուած է և թէ այդ պատճառաւ անկարող եղած է վճարել զայն, այդ բողոքներու քննութիւնն յետ այսորիկ պիտի յանձնուի Պատրիարքարանի, որուն կողմէ՝ պարէնի քանակութեան բարեփոխման կամ նախապէս որոշեալ քանակութեան վերահաստատման մասին տրուած վերջնական որոշումնք, վճռագրոց գործադիր պաշտօնէից կողմէ պիտի գործադրուին առանց ուրիշ բողոք նկատողութեան առնուելու։ Այս առթիւ ուրիշ կարգի պարտականներու նկատմամբ ի գործ դրուած օրինական տրամադրութեանց համաձայն պիտի չարժուի։ Այս մասին՝ Ամիլիէի դատարանաց հրահանգ և Եէրիի դատարանաց ալ տեղեկութիւն պիտի տրուի։

Ի վաղուց անտի ի գործ դրուած դրութեան համաձայն, յետ այսորիկ եւս Եէրիի դատարանաց առջեւ տեսնուած ժառանգական դատերու պատհուն, ժառանգորդներու համար Պատրիարքարանէն տեղեկութիւն պիտի ուզուի։

Աղօթարանաց, վարժարաններու և հասարակութեան յատուկ այլ հաստատութեանց կառուցման, նորոգութեան ու յանձնման համար ամէն անհատի կողմէ հաճութեամբ արուելիք նպատակներու համար ի վաղուց անտի թէև բան մը չըսուիը, սակայն այդ պատրուակաւ առանց արտօնութեան տոմսակ տպագրելով ժողովրդէն ստակ հաւաքելն հակառակ է կայսերական կառավարութեան կողմէ որոշեալ կանոնաց, այսինքն հարկ է որ այդ միջոցաւ ժողովրդէն հաւաքեալ դրամ ներու մասին կառավարութիւնը տեղեկութիւն ունենայ։ Հետեւաբար, ինչպէս միւս հասարակութեանց պէտերն, Հայոց կրօնական պետերն եւս երբ բարեգործական հաստատութեանց կառուցման, նորոգութեան և յանձնման համար տոմսակներու միջոցաւ ժողովրդէն դրամ հաւաքել կուզեն՝ կայս. կառավարութենէն արտօնութիւն պիտի խնդրեն, յայտնելով պատճառն ու հաւաքելի դրամին քանակութիւնն, և խնդրուած արտօնութիւնն բան այնմ պիտի տրուի։

Սահմանադրութեան 46րդ յօդուածն, որ կը վերաբերի Տնտեսական Խորհրդոյ պարտականութեանց, բացորոշապէս կը տրամադրէ թէ Պօլսոյ ու չրջակայից մէջ եկեղեցի, վարժարան և այդ կարգի կրօնական հաստատութիւնք պէտք է որ Տնտեսական Խորհրդոյ գիտութեամբ և ջատագովութեամբ կառուցուին ու նորոգուին։ Նոյնպէս 1272 տարւոյն հրատարակեալ բարեշարժման Ֆէրմանն եւս կը տրամադրէ որ եկեղեցւոց, հիւանդանոցաց, վարժարանաց և գերեզմանատանց ի նորոյ շինութեան համար պէտք է որ պատրիարքունք և կամ հաստատութեանց վերադիտիչները Բ. Դռնէն արտօնութիւն խնդրեն և եթէ քաղաքական արգելիչ պատճառ մը չըլլայ, կայսերական արտօնութիւն տրուի։ Արդ, ի գաւառս գտնուող առաջնորդներու և ժանտանդ երուսաղեմայ պատրիարքութեան և Կիլիկիոյ ու Ադիամարայ կաթողիկոսութեանց՝ իրենց կրօնական իրաւասութեանց չրջանակներու մէջ գտնուած տեղերու համար իրենց խնդրագրերն մինչեւ ցարդ ընդունուած ըլլալով, յետ այսորիկ եւս այս դրութիւն պիտի յարգուի։ Պօլսոյ պատրիարքութեան պատկանեալ տեղերու մէջ հասարակութեան անհատներու կողմէ եթէ այդ կարգի խընդիրներ ժառուցուին, Պատրիարքարանի կարծիքը հարցուելով, առնուելիք պատասխանին վրայ պէտք եղած գործողութիւնք պիտի կատարուին։

Վերագրեալ որոշմանք Նախարարաց Խորհրդոյ կողմէ ընդունուելով վաւերացած են կայս. Իրատէով։ Այս որոշմունք Դատական և Կրօնական գործոց Նախարարութեան միջոցաւ հաղորդուած են Հայոց Պատրիարքարանին և նոյնպէս տեղեկութիւն որուած է որոց որ անկ է։ Ուստի կը յանձնարարուի որ Ձեր իրասաութեան ներքեւ գտնուած նահանգին ու շրջակայից մէջ եւս ի վերեւ բացատրեալ խնդրոց վերաբերեալ գործողութիւնն ներն վերոյիշեալ որոշմանց համաձայն կատարելու չանգիր ըլլալ, ևալլն։

Պարսից ծոցին եւ Պաղտատին լուրեր

Մեր բղթակից Պ. Համբաւ կը հաղորդէ մեզ հետեւեալները.

Անգլիական 5 նաւերէ տարմիղ մը Պարսից ծոցին բերանը բռնած է այժմ։ Առաջ թիւրք բերդապահաց և անգլիական նաւատեաց մէջ մեծ զրպոյթիւններ ծագած էին ի Ֆաւ, ուր 5 տարիէ ի վեր Թիւրքերը կղզեակին ծովափին վրայ ընդարձակ բերդ մը հաստատելու վախէն Սուլթանէն (մայր թագուհին) արուած 30,000 ոսկի նուէրները։ Սակայն բերդի շինութիւնը դեռ չվերջացած, յիշեալ գործերը հալած է արդէն։ Անգլիացիք վերջերս զարհնելով փորձ մ'ուզած էին անել բերդը քննելու, բայց իրենց մուտքը արգիլուած էր պինու զօրութեամբ։ Թէեւ յետոյ Անգլիացիք դիւանագիտական ճնշում ի գործ դնելով Բ. Դրան վրայ, յաջողեցան յաղթել տեղական կառավարութեան և բերդապահ Թիւրքերի ընդդիմութեան, Պօլսէն բացարձակ հրաման ձեռք բերին որ տեղական իշխանութիւններն իրենց (անգլիացի զօրականաց) ամեն հետապրբրութիւն դոհացնեն։ Այնպէս որ Անգլիացիք այդ թոյլտուութենէն գատ ուրիշ իրաւունք մ'ալ ստացան որ Ֆաւի անգլիական հեռագրատան կից եղող ընդարձակ դետինն ալ իրացուցին։ Նաեւ պատմուի դրին որ Ֆաւի մէջ եղող անգլիացի պաշտօնակալք մրքական ամեն կարգի մաքսերէն ու տուրքերէն ազատ լինին ասկէ եւս։ Նաեւ կարող լինին նորանոր հաստատութիւնք կառուցանել իրենց սեփականացած կալուածին մէջ։ Նոյն պայմանագրութեան մէջ Տաճկաց արգիլուած է բերդին շինութիւնը որով և կիսատառ թողուցած են գայն։ Այժմ թուրք կառավարութիւնն ոչ թէ միայն կը վախնայ սոյն ամրութիւնը վերջացնելու այլ և չգիտեր «Ծարաւ ժամու գող գայ ու ջուր չտակէ գայն» իւր ձեռքէն։ Հաւանական է գուշակել որ Անգլիացիք օրպէս կիպրոս այնպէս և Ֆաւ քիչ առենէն իրենց ձեռք կանցունեն, վասն զի Պարսից ծոցին նաւահանգիստք չատնոց ի վեր իրենց իրացուցած լինելով, գրաւած են նաեւ Շաթիլ Արապի պարսկական սահմանագլուխն որ կը կոչուի Ֆալիա և Մուհամրա։ Երկու տարիէ ի վեր է որ իրենց նաւեր կը բանեցունեն Մուհամրայի գետուն գետին ու Պասրայի միջև։ Պարսկական այս առատաբեր և ընդարձակ երկրագործ Անգլիացիք կը զբաղին հաստատելու նորանոր գործակատութիւնք, գործատուն, հիւպատոսարան, նամակա-

---

յոյն աղջիկ կամ կին չի մնացել, կաղին և իւր ծառայների երամակը պղծում են ամեն ինչ, սկսած աներից մինչեւ մեր Ս. տաճարները։

— Իսկ մեր Պալչօղլ կայսրը՞։

— Նա՞, առաց գառնութեամբ Թոմասը, նա այժմ զբաղուած է մայրաքաղքով որովհետեւ Թուրքերը պատռնում են ոչնչացնել Ստամբօլը... չէ՛, Ստամբօլից այլ եւս ոչինչ օգնութիւն չենք կարող սպասել, այնտեղ ամեն ոք այժմ իր կաչին է մտածում... մենք, մենք ինքներս պիտի վերջացնէս մի բան անենք։

— Ի՞նչ, վախեցած հարցրեց Էլէնան։

— Շատ հեշտ է, խօսեց ձեռքերով և տաքութեամբ Թոմասը. կղզին մէջ ձիները աւելի շատ են քան Թուրքերը. մենք թէև զէնք չունենք, բայց ունենք մեր թիակները և կացինները...։

Եւ նա լռեց, երեսի մատնելով թէ չատ է յառաջ գնում։

— Թոմա՛ս, դրդեց նրան Էլէնան. ես վախենում եմ միայնակ տան մէջ մնալ։

— Մի՛ վախենալ, ապահովացրեց Նըբան պատանին. Թուրքերը քիչ չատ վախենում են ինձնից. միայն դուռը միշտ փակած պահիր և աչխատիր այդ լրբերի աչքին չերեւալ։

Այն ժամանակ Էլէնան աչխուժով ըսկսեց մի երկար պանծօմիա. Թոմասը ուշադրութեամբ դիտում էր նրան և հետզհետէ գունաթափվում էր։

— Ի՛նչ, գոչեց նա. ճի՞շդ ես ասում։

— Այո՛, այո՛, պնդեց աղջիկը վախեցած։

— Եւ քեզ տեսա՞ն։

— Այո՛, մինչեւ իսկ մէկը կանգնեց և մի ինչ որ բան փսփսաց միւսի ականջին ու ինձ ցոյց տուեց։

— Իսկ դո՞ւ։

— Ես փախայ ներս ու դուռը կղպեցի նիգով։

Թոմասը գլուխը խոնարհեցրեց, ակամայ սկսեց դողալ. տխուր մտածութիւններ պաշարեցին նրա միտքը։

— Էլէնա՛, գարձաւ նա քրոջը. ես քեզ վաղը մի սուր դաշոյն կը բերեմ, դու իսօ այդ զէնքից չե՞ս վախենում։

Էլէնան ժպտեց։

— Այո՛, յիշում եմ, ժպտեց սիրալիր Թոմասը. Նիկոլայի դէ՞պքն ես պատմում. դա ոչինչ. խեղճ Նիկոլան սիրում է քեզ և ուզում էր համբուրել քեզ, ուրիշ ոչինչ։

Էլէնայի աչքերը բարկութիւնից բորբոքուեցան. նա ձեռքը բարձրացրեց և ցոյց տուաւ զարնելու ձեւ։

— Իրաւ է, ծիծաղեց Թոմասը. Նիկոլան ինձ պատմեց. խեղճը չատ վախեցել էր քո տապարիցը... բայց գիտե՞ս, մեր տապարը ամեն անգամ ատնը չէնինել պէտք է լինում ծովի վրայ. նրա փոխարէն ես քեզ կը թողնեմ մի սուր դաշոյն... և համարձակ, համարձակ խրի՛ր նրա կրծքում ով որ կը յայնդգնի քեզ ձեռք դպցնել։

Էլէնան նորից ժպտեց, բայց գունատ, մեռելային ժպիտով։

Այսպէս Թոմասը հարկ համարեց զբաղեցնել երկու դաշոյն, որոնցից մէկը քրոջը տուաւ, իսկ միւսը թաքցրեց իւր հագուստի տակ։ Ո՞վ գիտէ, մտածեց նա, գուցէ ինձ եւս պէտք լինի ծակոտելու...։

Այդ կերպով ամեն ինչ խաղաղ անցկացաւ մինչեւ մի տարի։

Մի օր առաւօտ Թոմասը ճուկի մեծ պաչար ժողոված, տուն մտաւ, մի երկու պատառ հաց կերաւ, համբուրեց քրոջը և որսը չալակած դէպի քաղաքի չուկան գնաց։

Առաւօտը դեռ նոր էր բացուել, փոքրիկ քաղաքի հրապարակները դեռ եւս դատարկ էին, խանութներն էլ բոլորը փակ։

— Այս ի՞նչ է, մտածեց Թոմասը, ինչո՞ւ են փակ խանութները։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

(Շարունակելի)

որոշմունք Դատական և Կրօնական գործոց Նախարարութեան միջոցաւ հաղորդուած են Հայոց Պատրիարքարանին և նոյնպէս տեղեկութիւն որուած է որոց որ անկ է։ Ուստի կը յանձնարարուի որ Ձեր իրասաութեան ներքեւ գտնուած նահանգին ու շրջակայից մէջ եւս ի վերեւ բացատրեալ խնդրոց վերաբերեալ գործողութիւնն ներն վերոյիշեալ որոշմանց համաձայն կատարելու չանգիր ըլլալ, ևալլն։

Պարսից ծոցին եւ Պաղտատին լուրեր

Մեր բղթակից Պ. Համբաւ կը հաղորդէ մեզ հետեւեալները.

Անգլիական 5 նաւերէ տարմիղ մը Պարսից ծոցին բերանը բռնած է այժմ։ Առաջ թիւրք բերդապահաց և անգլիական նաւատեաց մէջ մեծ զրպոյթիւններ ծագած էին ի Ֆաւ, ուր 5 տարիէ ի վեր Թիւրքերը կղզեակին ծովափին վրայ ընդարձակ բերդ մը հաստատելու վախէն Սուլթանէն (մայր թագուհին) արուած 30,000 ոսկի նուէրները։ Սակայն բերդի շինութիւնը դեռ չվերջացած, յիշեալ գործերը հալած է արդէն։ Անգլիացիք վերջերս զարհնելով փորձ մ'ուզած էին անել բերդը քննելու, բայց իրենց մուտքը արգիլուած էր պինու զօրութեամբ։ Թէեւ յետոյ Անգլիացիք դիւանագիտական ճնշում ի գործ դնելով Բ. Դրան վրայ, յաջողեցան յաղթել տեղական կառավարութեան և բերդապահ Թիւրքերի ընդդիմութեան, Պօլսէն բացարձակ հրաման ձեռք բերին որ տեղական իշխանութիւններն իրենց (անգլիացի զօրականաց) ամեն հետապրբրութիւն դոհացնեն։ Այնպէս որ Անգլիացիք այդ թոյլտուութենէն գատ ուրիշ իրաւունք մ'ալ ստացան որ Ֆաւի անգլիական հեռագրատան կից եղող ընդարձակ դետինն ալ իրացուցին։ Նաեւ պատմուի դրին որ Ֆաւի մէջ եղող անգլիացի պաշտօնակալք մրքական ամեն կարգի մաքսերէն ու տուրքերէն ազատ լինին ասկէ եւս։ Նաեւ կարող լինին նորանոր հաստատութիւնք կառուցանել իրենց սեփականացած կալուածին մէջ։ Նոյն պայմանագրութեան մէջ Տաճկաց արգիլուած է բերդին շինութիւնը որով և կիսատառ թողուցած են գայն։ Այժմ թուրք կառավարութիւնն ոչ թէ միայն կը վախնայ սոյն ամրութիւնը վերջացնելու այլ և չգիտեր «Ծարաւ ժամու գող գայ ու ջուր չտակէ գայն» իւր ձեռքէն։ Հաւանական է գուշակել որ Անգլիացիք օրպէս կիպրոս այնպէս և Ֆաւ քիչ առենէն իրենց ձեռք կանցունեն, վասն զի Պարսից ծոցին նաւահանգիստք չատնոց ի վեր իրենց իրացուցած լինելով, գրաւած են նաեւ Շաթիլ Արապի պարսկական սահմանագլուխն որ կը կոչուի Ֆալիա և Մուհամրա։ Երկու տարիէ ի վեր է որ իրենց նաւեր կը բանեցունեն Մուհամրայի գետուն գետին ու Պասրայի միջև։ Պարսկական այս առատաբեր և ընդարձակ երկրագործ Անգլիացիք կը զբաղին հաստատելու նորանոր գործակատութիւնք, գործատուն, հիւպատոսարան, նամակա-

տուն ք և հեռագրական գիծերը . այժմ գաղանի միտք կայ նաեւ Պարսից ե. զերքէն ցՓով (Թուրք եղերք) հոյա կապ կամուրջ մը ձգել , ապով Պարսից ծոյի բնորոյ կամ նեղուցը իրենց օգտին գործածել , երկեւեկող նաւերէն մուրքեր առնելով . նաեւ կամուրջին վրայէն երկաթուղիի գծերը հաստատել , զորս Պարսկաստանէն ցՄուհամմատ հասցունել կը մտածեն ։

Մոտիգ տպրիլ 6ին կը գրեն Պալատտու 6րդ գօրարանակի զինուորական քննիչ Նուսրէթի փաշա ընդարձակ կալուած մը գնած լինելով , կալուածին կից եղող ագգային հողին ու պարտիզին մէկ մասն ալ իւր սահմանց մէջ մտցուներ կուզէ . այդ առթիւ մեծ վէճեր ծագած են յիշեալ փաշայի ու տեղւոյն հայ ագգայնոց մէջ։ Այս խնդրոյ մասին Պալատտու Տէր Աւետիս հարկ եղած բացատրութիւնքը մանրամասնօրէն գրած է Պատրիարքարանը , բան որուն վիճակին առաջնորդական Տեղապահ Արժ. Տ. Մեսրովբ ա. ւագ քահանան երկու տարիէ ի վեր Պարա կրգտնուի , փոքրաթիւ աղքատ հօտը հովուելու որ չատ ժամանակէ ի վեր մկրտութենէ , թաղմանէ , հաղորդութենէ և եկեղեցական ազօթք պատարագներէ զուրկ մնացած էին , աւերակ եկեղեցիով մը որ ամեն հանդի պողոց աչքէն աղի արտասուք թափել կուտայ ։ Արժ. Տեղապահն զբաղեալ է այժմ երկու կալուածոց ի հիմանէ չինութեամբ , ագգային ուրիչ կալուածոյ նորոգութեամբ և ինչ ինչ առկախ խնդրոց կարգադրութեամբ . գրեթէ յաջողած է վերջապէս արմատացեալ երկպառակութիւնք բառնալ մէջտեղէն , բայց ինչ օգուտ որ այս անկարոյ բարեպաշտ իրենց այնքան չանքին ու նեղութեամբ հազիւ հազ եօթանասուն լիրա հանգանակութիւն մը կրնան գոյացունել եկեղեցւոյ կառուցման համար. Թէեւ ճարտարապետների որոշած ծախքն գոնէ ութ հարիւր լիրայի կը հասնի զոր ձեռք բերել անհնարին է , որչափ որ գրացիներն և անյօդուտ օժանդակութիւնն ալ հասնի ։ Քանի տարի առաջ այս մասին հարկ եղածն ամեն մանրամասնութիւններ գրուած են ի Պատրիարքարան և հեռագիրներով ու նամակներով խնդրուած է «կամ օգնութիւն ղրկել և կամ կալուածոյ (աւերակ ու չատ մեծ նորոգութեանց կարօտ կալուածոյ) վաճառմանն հրաման տալ · բայց երկու խնդիրք ալ մերժուեցան ։ Արդ , առատաձեռն և կատարեալ մարդասիրի մը ազգին կը կարօտի անպայման Ա. Աստուածամայր եկեղեցին որ իւր աւերակ ընդարձակութեան մէջ այժմ կը պահէ բուեզը իրրու մայր Հայաստան ։

Թուրքաց նախկին եվմտական նախարար
ՅԱԿՈԲ ՓԱՇԱ.

Կ. Պօլսէն հետեւեալը կը գրեն «Վնաէվանատա Պէյժ» լրագրին , Յակոբ փաշայի հրաժարման առթիւ ։

«Երկար տարիներ է վեր Յակոբ փաշան որ միեւնոյն ժամանակ կայսերական անձնական պանձին նախարարն է , կուզէր եվմտական նախարարութեան պաշտօնը ձգել , այն պատճառով որ ամեն կողմէ իր դէմ դժուարութիւններ կը յարուցանէին և մանաւանդ կը տեսնէր որ իր մտադրած բարենորոգումները գործադրելու անկարելիութիւն կայ ։ Եւ ատ անգամ տուած էր իր հրաժարական և սակայն Սուլթանը միշտ մերժած էր . այս անգամ միայն անդարձ կերպով վճռեց հրաժարիլ ։

Թիւրքիոյ տարեկան 12 միլիոն լիրայի հասոյթէն 8 միլիոնը պատերազմական , ծովային նախարարութիւններին և թնդանօթարանի վարչութեանն յատկացուած են և այդ գումար մասնաւոր պաշտօնեաներու ձեռամբ ուղղակի հավալներով (գաւառական սրն տուկներու վրայ փոխանակապ իրներ) կը վճարուէր կանխիկ ։ Հետեւապէս պետութեան միւս բոլոր ծախքերուն և Սուլթանին անձնական թոշակին համար կը մնար միայն 4 միլիոն սակի կամ 100 միլիոն ֆրանք ։ Արդ Յակոբ փաշան կը խորհէր թէ այդչափ փոքր գումարով մը Թիւրքիոյ պէս կայսրութիւն մը չէր կրնար քալել։ Այդ բանէն առաջ կուգար չատ աղետալի վիճակ մը . մէն մի տարին կը խոչորնար պետութեան երեսուն պարտքի գումարը, անհնարին կը լինէր ոեւէ պահեստի գումար գոյացունել գէշ օրերու համար, միւս կողմէ զեղծումներուն գումարը կըրճացուէր ևվերջապէս հանրային պաշտօնները ուղիղ և պարկեշտ կերպով կատարելը կը դժուարանար ։ Ուրեմն փաշան չուզեց այլ եւս պատասխանատու լինիլ ։ Այս պատճառով էր որ հրաժարականը տալէ ետք , յաջորդ օրը, հինգշաբթին, գարձեալ պաշտօնատունը գնաց և ձեռնհաս պաշտօնեաներին հրամայեց որ իր ետքէ տարուան պաշտօնավարութեան վրայ մանրամասն և յստակ տեղեկագիր մը պատրաստեն։ Յաջորդ օրը թէև ուրբաթ էր , սակայն պաշտօնեաները գարձեալ աշխատեցան տեղեկագիրը ատարտելու համար և շաբաթ օրը կէս օրին Յակոբ փաշան կրցաւ երկու տեղեկագիրը ուղղել մին Սուլթանին և միսր Մեծ Վէզիրին , տեղեկագիրները ոչ րանց չափ ճշգրիտ և որոշ գրուած մը չէ եղած ցարդ Օսմանցի նախարարի մը գրչէն ։ Յակոբ փաշան այն տեղեկագիրների մէջ երեւան կը հանէը իր ձեռք բերած երկու արդիւնքները ։ 1. Ընթացիկ տարւան մէջ 2 միլիոն լիրաի մօտ գումարի մը պահեստի գոյացումը առաջ բերած էր «Տէֆթան Լօն» պարտաթուղթերի և մի քանի ուրիշ հին հաշիւներու վերածումէն . 2. Մինչեւոյն տարւան մէջ պետի գոյանան կարգ մը անձեռնմխելի հասոյթներ որոնց մասին տակաւին խնդիրը չկայ թէ ի՞նչ ծախքի պիտի յատկացուին և որոնք ամրողջութեամբ գանձը պիտի մտնեն ։

Միեւնոյն օրը Յակոբ փաշան եվմտական պաշտօնատան մէջ հատուցեց իր բոլոր մեծ ու փոքր պաշտօնեաները և հետեւեալ խօսքերը ուղղեց անոնց. «Ցեա՛ր , մինչեւ այսօր սովորական էր թուիլ թէ եվմտական պաշտօնատան անձերը գողեր էին . սա մի տանդութիւն էր և հատուցքն իրեն, թէեւ չեմ դիտեր թէ ինչ նախապատճառներէ հիման վրայ ։ Արդ , մենք այդ խօսքս տուտ հանեցինք և ապացոյցները տուինք մեր վեհապետին և պետութեանն որով իրենք կրնան մեր պարկեշտութեան վրայ վստահիլ ։ Այժմ չարունակեցէք միեւնոյն ուղղութիւն ունենալ յաջորդիս ժամանակն ալ զոր ցոյց տուիք իմ պաշտօնավարութեանս ատեն և ներեցէք ինձ եթէ երբեմն փոքրիկ ցաւութիւններ ունեցած եմ, սակայն առանց Հեզ վիրաւորելու»

Ասկէ ետք Յակոբ փաշան հանդիսաւոր «Մեաք բարեաւ»ն ըսաւ իր ըստորակարգ եաներին որոնք իրեն ընկերացան մինչեւ կառքին դուռը ։

Այս կերպով փաշան մեկնեցաւ պաշտօնատեղիէն ամենքի յարգանքով ու հատարսմով չրջապատուած ։ Յակոբ փաշան թէեւ առաջին կարգի անտեսագէտ մը չէ , սակայն կրցաւ շատերը արդիլել որ պետութեան գանձին ի ջուր չչարունակեն իրենց ազդեցութիւն ։ Եւ ինչ որ անտարակուսելի է , ինք պարկեշտ և ուղղամիտ մի մարդ և լաւ վարիչ մ'էր ։ Նոյն իսկ իր թշնամիները կը խոստովանին իր այս բան և սա բանական է իր համեստութիւն գոհացնելու համար ։

Իր յաջորդն է Նազիֆ պէյ , որի համար կըսեն թէ բարի մարդ է, բայց այնչափ զօրաւոր չէ որ դիմագրէ եվմտական պաշտօնատան չուրջ լարուող էնթրիկներուն դէմ ։ Իսկ Յակոբ փաշան կը պահէ Սուլթանի անձնական գանձի նախարարութիւնը , իր սրտով Սուլթանին աւելի ծառայութիւններ մատուցանել կարենալու համար ։ Եթէ անկէ վռնտեն մինչեւ իսկ , գարձեալ չպիտի ելնեմ դուրս , ըսած է , բոլորովին վստահ լինելով թէ իմ անձնուրութիւն օրքան օգտակար է Ն. վեհափառութեան ։ Ահա այն մարդ որ Աբդիւլ Համիտի վստահութիւնը կը վայելէ ։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Այս կիրակի տեղի կունենայ Ծաղկեմարտի Հանդէսն Մարսէյլի մէջ. վերջին ծաղկեմարան տակէ 5տարի առաջ տեղի ունեցած էր ։ Այժմէն իսկ եռանդուն պատրաստութիւնները կըտեսնուին նոյն օրի ծաղկի մրցման մասնակցելու և ծաղկեփունջերով վիրար գնատակահարելու համար ։ Կիրակի կէսօրէն ետքը, ժամ 3ին , ռուսերէն պալթուժով մը կուտի նշանը պիտի տրուի , այնուհետեւ Հանդիսավայրէն (փարք Պօրէլի) մեծ բազմութեամբ թղթատար ազատներ պիտի թռուցանեն ։ Ժամը 4 ½ին մրցանակաբաշխի ատեանը պիտի գումարի և 5ին պիտի յայտարարուին մրցանակի արժանացող ծաղկեկոտրերի անունները . մրցանակի համար մետալներէ և դրօշակներէ զատ դրամական նուէրներ ալ կը տրուին . առաջին մրցանակը 1000 ֆրանք է , այնուհետեւ կուգան 600 , 400 և այլն ֆրանքի մրցանակներն ։

Մուտքի գինն է 50 սանթիմ հետիոտնների համար . իսկ կառքով ներս մտնողների համար 20 ֆրանք ։

— Անցած կիրակի օր Հայոց մուտքն մէջ կատարուեցաւ գաղթականութենէս Հոգաբարձութեան անդամներէն Տիար Ց. Սէլեանի որդուն Լեւոն–Թադէոսի մկրտութեան հանդէսը ։ Մատուռը լցուած էր խուռն բազմութեամբ հանդիսականներ ի Տեղիս փոքրիկ հայ գաղթականութեան մէջ քիչ անգամ կը պատահին մկրտութեան հանդէսներ . բայց այս ամիս բացառիկ մի ժամանակամիջոց եղած է մի քանի չաբաթ յառաջ Տիար Ս. Մըրզայեանցի որդուն մկրտութիւն եղաւ և մէկ չաբաթ յետոյ ալ , ապրիլ 14/ 26ի կիրակի օր , գարձեալ մկրտութեան հանդէս կայ ։

Տիար Ց. Սէլեան իւր նորածին որդու մկրտութեան առթով մի շքեղ ճաշկերոյթ տուաւ կիրակի երեկոյ ուր ներկայ կը գտնուէին հայ գաղթականութեան անդամներէն շատեր ։

ԹԻՒՐՔԻԱՅԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պօլսէն հետեւեալները կը գրեն .

Քիւրդ հեծելազօրքի խնդրի մասին Մեծ Վէզիրը Սուլթանի հետ մի տեսակցութիւն ունեցած լինելով , իրեն հասկցունել աշխատեր է այս կէտը Քիւրդերի այս կերպ սպառազինումն շատ գէշ տպաւորութիւն արած է Ռուսիոյ և Անգլիոյ մէջ ։ Սակայն Սուլթանը կարեւորութիւն չէ տուեր այդ նկատողութեան ։

— Պալատի գաղտնի ոստիկանութեան պետ Ահմէտ Ձէլալէտտին փաշայի հարցնիքը անցեալ շաբթու մէջ արտակարգ հանդիսով տեղի ունեցաւ . հարսը որ եգիպտոսի նախկին Խըտիվ Իսմայիլ փաշայի թոռն է , կըսուի թէ , օժիտ բերած է 10 միլիոն ֆրանքի համեստ գումարը ։ Ձէլալէտտին փաշան Զերքէզ մ'է և Սուլթան Համիտի պատանեկութեան ժամերուն լինելով , այժմ ալ նորա մօտ ամենէն աւելի ազդեցիկ պաշտօնեաներէն մինէ ։

— Բամազանի ծոմը սկսեցին Խալաճները . Թիւրք լրագիրները ծանուցին որ Շէյխիւլ–Իսլամը վճռած ու Սուլթանը վաւերացուցած է թէ ապրիլ 10ի ուրբաթ օրը նոր լուսին պիտի սկսի ։ Ինչպէս կերեւի Թիւրքիոյ մէջ լուսինը ստիպուած է Մարդարէի յաջորդներուն վճռին համեմատ երեւնալ ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Սօֆիա , 9 ապրիլ · «Սվոպոտա» կեմացուներ որ Սերպիան յայտարարած է թէ պատրաստ է իր երկրէն արտաքսել ամեն անձնք որ կը գաւադրեն Պուլկարիոյ դէմ և օգնել պուլկար ոստիկանութեան որ Պր. Գեչէֆի ըսպանութիւնը ձեռք բերուին ։

— Մոսկվա , 13 ապրիլ · Վարչական մի անօրէնութեան համաձայն 14 հազար գործաւոր Հրեաներ Մոսկվայէն հեռանալու վիճակի մէջ պիտի դրուին և պիտի քաշուին այն գաւառներ որոնք մանաւորապէս սահմանուած են Ռուսիոյ Հրէաներուն բնակութեանն, գաւառներ որոնցմէ դուրս ելնել ներելի չպիտի լինի Հրէաներուն ամէն ատեն ։

Այս միջոց գործադրելու համար 2 տարի պայմանաժամ որոշած է հաստատուն կալուածները ունեցող Հրեաներին և 1 տարի ալ չունեցողներին։

Կայսրութեան միւս նահանգներուն մէջ ալ նոյն օրէնք պիտի գործադրուի և Հրէաները անոնցմէ ալ դուրս պիտի երթեն։

— Լոնտոն, 13 ապրիլ. Առհասարակ լրագիրները գոհունակութիւն կը յայտնեն Աւստրիայի կայսեր արտասանած տաբեկան գահաճառէն, որի մէջ խաղաղութեան պահպանուելուն յոյս կը յայտնուի։ «Տէյլի Թելէկրաֆ»ը աւելի կարեւորութիւն կուտայ կայսեր ճառին, այն պատճառով որ Աւստրիան ունի կարեւորագոյն դերը և ազդեցութիւնը Հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի և պալկանեան խնդիրներուն մէջ։ «Մէթանտարա» միայն դիտել կուտայ որ պէտք չէ մոռնալ միեւնոյն ժամանակ թէ Ռուսիան իր արեւմտեան սահմանագլուխները զօրք կը թափէ հետզհետէ և պալկանեան թերակղզոյ մէջ ալ խռովութեան առաջին նշանները։

— Լոնտոն, 15 ապրիլ. Խորհրդարանի մէջ այսօր տեղի ունեցաւ երկրորդ ընթերցում այն օրինագծի որ կը պահանջէ փակել չարաթի իրիկուն և տօրուկ կիրակի օրը Իրլանտայի քաղաքներուն մէջ գտնուող բոլոր գինետունները։ Պր. Փարնէլ դէմ խօսեցաւ օրինագծին որ ատկայն ընդունուեցաւ Խորհրդարանէն 94ի դէմ 248 քուէով։

— Լոնտոն, 15 ապրիլ. «Մէթանտարա» կխմանայ թէ Իտալիա կաշխատի այժմ 500 միլիոնի մի փոխառութիւն կնքել Պերլինի մէջ. բանակցութիւնները սկզբնական վիճակին մէջ են տակաւին և յայտնի չէ թէ ի՛նչ հետեւանք կունենան, քանի որ Իտալիոյ մէջ քաղաքական կացութիւնը անորոշ է։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

Արժէքը կանխիկ վճարուած՝ գիրք չղրկուիր։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (սպառած),
Բ. ՀԱՅ ԴԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՑԼԻ »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՏԱՄԲԱՊԵՏԱՑ (Գուլղար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ գարէ ի վեր արած չանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է։) (1 ֆր. 10 սնթմ.) 1 ֆր. 50 սթմ.
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(Հայաստանցիներուն պանդխտութեան տխուր հետեւանքներուն մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով։) Գին (90 սնթմ.) 1 ֆրանգ 20 սնթմ.
Զ. ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենը աւարտելուն. (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաչունչ բնաիր ոտանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են)։ 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սնթմ.) 10 սանթիմ։
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Ա. ՏԱՐԵԿԱՆ

(1885–86)

Շատեր կը փափաքէին ունենալ Արմենիայի Ա տարեշրջանի թիւերը. բայց որովհետեւ այդ թիւերը բոլորովին ըսպառած են, նոյն տարեշրջանի մէջ Մ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն 30ի չափ ամփոփուած են այս ցուցարարի մէջ, մի քանի թղթակցութիւններով մէկտեղ որոց մասին խօսուած է առաջնորդող յօդուածներուն մէջ։ Այդ յօդուածներէն մէջ կան «Ծնտեսական հարցեր» (վաճի տրճետեսական վիճակը), «Թիւրքիան չուզեր լսել», «Ի՞նչ պէտք է անել և ի՞նչ կրնանք անել» (Ծայրայեղութիւն), «Եւրոպաբնակ Հայերն և Կ. Պոլսի Պատրիարքարանը», «Պէտք է գծել մեր ծրագիրը», «Մեր ոյժերը համախմբելու մի առաջարկ», «Ինչո՞ւ չեն յաջողիր մեր գործերը», «Սխալ ժառանգութիւն» (վաճի Պօղոս եպիսկոպոսի քարոզը որ խօսած է վաճի Արարք քաղի Եկեղեցւոյ մէջ 1885 մարտ 31ին), «Իգական սեռի մասնակցութիւնը հայրենասիրական գործին», «Հայ ժողովրդի և թիւրք զօրքերի կռիւը վանի մէջ» (Նամակ վաճէն) և այլն և այլն։

«Արմենիա»ի ցուցարարը իր ճառագարանով մէկտեղ կը բաղկանայ 124 երեսներէ, ուրիշ գիրքի վրայ տպագրուած։ Գինն է Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանգ. ուրիշ աշխարհներու համար 1 ֆր. և 40 սնթմ.։

Փոստի ծախքը կը վճարուի հրատարակողէն։

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՒՆՈՒԱԾ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐՔԵՑ ԱՊՂԱՂԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականուած վարքուբարքով որչա՛փ չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդւոյ ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ։

Կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը, գին 1 ֆրանգ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը պրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներուն չափ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

ԲԱՌԳԻՐՔ

ԳԱՂԼԻԵՐԷՆ—ՀԱՅԵՐԷՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ
ԵՒ
ԳԵՂԵՑԻԿ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՐԿՈՒՀ ՀԱՏՈՐ

Պատկերազարդ տպագրութիւն

Ընտիր թղթի վրայ, մեծաւորապէս 1300 ձեւերով, մեծադիր քառածալ, մօտ 300 թերթերէ բաղկացեալ ի վերջ երկրորդ Հատորին՝ յաւելուած Հայերէն–Գաղղիերէն Բառագրոց։

ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՑ

Հ. ՄԱՆՈՒԷԼ ՊՐՊՊ.Ի ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏ

Լոյս տեսած է Առաջին Հատորն։ 150 թերթ, 627 գեղեցիկ ձեւերով։

Բայց ած է բաժանորդագրութիւն երկու Հատորին ի միասին։

ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Կանխիկ վճարումն բաժանորդագնոյ երկու հատորին ի միասին։

Բ. Բաժանորդագինն է 50 ֆր.։

Գ. Բաժանորդագրութիւնն կը շարունակուի մինչեւ ցվերջ 1891 տարւոյս։

Դ. Բաժանորդագրութեան պայմանաժամն աւարտելէ յետոյ՝ գինը պիտի բարձրանայ։

Ե. Բաժանորդագրուողք պիտի ընդունին անդորրագիր դրամոց ստացման ժամին ի վարչութենէ Տպագրատան Մխիթարեան Պատ. Միաբանութեան Վենետկոյ։

Զ. Բաժանորդագրուողք պիտի ընդունին Առաջին Հատորն անդորրագրին հետ ի միասին. իսկ երկրորդ Հատորն՝ այնինչ տպագրութիւնն աւարտի

Այս կարեւոր գործին բաժնորդագրութիւ ցանկացողները կարող են դիմել նաեւ Մարսէյլ Արմենիայի խմբագիր–հրատարակիչ Մ. Փորթուգալեանին որ այդ ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՌԳԻՐՔԻ բաժնորդագրութեան գործակալ կարգուած է։

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

ԲՕՖՖԻ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ պատմական վէպ (1722–1728) Ա, Բ և Գ գիրքերն վերջաբանով մէկտեղ մէկ հատորի մէջ ամփոփուած. Բ տիպ 10 ֆր.։

ԲՕՖՖԻ, ԽՆԴՐՔ (Գրքածները վերջին ռուս–թուրքական պատերազմից) և ՋԱԼԱԼԷՏՏԻՆ (Մի պատկեր նրա արշաւանքից). երկուքը մէկտեղ մէկ հատորի մէջ ամփոփուած. Բ տիպ 8 ֆր. 75 ս

ԲՕՖՖԻ, ՀԱՑ ԿԻՆԸ ԵՒ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 5 ֆր. 25 սնթմ.։

ԲՕՖՖԻ, ԿԱՑՔԵՐԻ ՎԵՐՋԸ 1 ֆ. 75 ս.։

ՇԵՐԵՆՑ, ԹԷՈԴՈՐՈՍ ՌՇՏՈՒՆԻ 3 ֆրանգ 50 սանթիմ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆՑ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԽՈՁԱԿՈՐՈՒԹԵԱՆՑ և Թագաւորութեանն Երուսաղիմայ 2 ֆրանգ

ՆԻԿՈԼ կամ դարձ Հայոց Եւրոպիոյ ի կաթոլիկութիւն 1 ֆր.

ՁԱՑՆԱԳՐԵԱԼ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ
Մ. Պատարագի 10 ֆր.
ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ, ԱԶԳԱՑԻՆ ԵՐԳԱՐԱՆ (Ձայնագրեալ հայկական նոտանեթով) 2 ֆր. 80 սանթիմ

ՇԱՐԺՈՒՄՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ (L'Arménie en mouvement). Մայր Հայաստանի պատկեր 1 ֆրանգ

—Բաֆֆի.— ՍԱՄՈՒԷԼ (Բաֆֆիի հրատարակած ազգային վէպերի վերջինն է այդ որի նիւթը առնուած է Դարձի Հայերի կեանքէն և որ, բացի իւր ներշնչած ազատասիրական ղգացումներէ, հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կուտայ այն ժամանակի Հայերի բարքերին, սովորութիւններին և այլնի վրայ։) 10 ֆր.

—Հ. Գ. Ալիշան— Նշմարք եւ նշխարք Հայաստանի Ա, Բ և Գ պրակները (Հայաստանի հետաքրքրական տեղերէն և քաղաքներէն 36ին լուսանկար պատկերները զետեղուած են նշմարքի 3 պրակներուն մէջ, անոնցմէ իւրաքանչիւրին վրայ պատմական և աշխարհագրական հմտալից տեղեկութիւններով, աշխարհաբար լեզուով գրուած վեր. Հ. Գ. Ալիշանէն)։ 3 պրակներն միասին 6 ֆր. և 50 սնթմ.

Հ. Գ. Ալիշան — Պատկերազարդ Աշխարհագրութիւն Նոր Հայաստանի (Բազմահմուտ Հ. Ալիշանի աշխատասիրութեամբն հրատարակուած այս աշխարհագրութիւն որ մեծադիր և երկհատոր 105 երեսներէ բաղկացած է և դիւրահասկանալի պարզ գրաբար լեզուով գրուած, զարդարուած է 35ի չափ պատկերներով որոց մէջ կը գտնուին Վան քաղաքի, Վանի բերդի, Պայազիտի, Էջմիածնի, Անիի զանազան նշանաւոր աւերակներուն պատկերներն։ Գրքին վերջը կը գտնուի բուն Հայաստանի, այսինքն Մեծ Հայքի, բոլոր քաղաքներուն, բերդերի, գիւղերի, լեռներուն, գետերի մի ընդարձակ ցանկը ուր իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակուած է թէ գրքի քանիերորդ տանը մէջ գրուած է անոր վրայ)։ Գին 5 ֆր. և 50 սնթմ.։

ՀԱՑ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՔ

1878ին Պէրլինի գնացած հայ պատուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ թղթի վրայ առնուած և պատուիրակներուն անուններն հայերէն և ֆրանսերէն տառերով միանգամայն տպագրուած, կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը։ Գինն է 1 ֆրանգ, փոստի ծախքն խմբագրատունէն վճարուելով։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi, Allées de Meilhan, 44.